

**Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 34 hallituksen
esityksestä laeiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien
lakien muuttamisesta**

Eduskunta on 18 päivänä lokakuuta 1989 lähettänyt sosiaalivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 177 laeiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Sosiaalivaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti pyytänyt asiasta sivistysvaliokunnan lausunnon. Sivistysvaliokunnan lausunto n:o 2 on mietinnön liitteenä.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Matti Mikkola sosiaali- ja terveysministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Matti Savolainen oikeusministeriöstä, opetusneuvos Jouko Könnölä opetusministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Hannu Junkkari ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Tarja Kivinen ja ylitarkastaja Marjatta Bardy sosiaalihallituksesta, apulaisosastopäällikkö Kari Pylkkänen lääkintöhallituksesta, sosiaaliohjaaja Tuula Järvinen Pohjois-Karjalan lääninhallituksesta, lääninoikeustuomari Heikki Piipponen Vaasan lääninoikeudesta, lakimies Antero Jaakkola ja asuntoasiainsihteri Ulla-Maija Laiho Suomen Kaupunkiliitosta, lakimies Tais-to Ahvenainen ja asuntoasiamies Eero Hiltunen Suomen Kunnallisliitosta, jaostopäällikkö Erik Nylund Finlands Svenska Kommunförbundista, ohjelmajohtaja Sami Mahkonen Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, toiminnanjohtaja Kalle Justander Lastensuojelun Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Kristina Fagerström Pelastakaa Lapset ry:stä, varapuheenjohtaja Aina Nederström-Kanerva Kasvatusneuvolain Liitosta, ammattiasiainvaliokunnan puheenjohtaja Maija Kaasalainen Sosiaalityöntekijäin Liitosta, johtava lääkäri Gustav Amnell ja sosiaalityöntekijä Arja Arponen Lastenlinnan sairaalasta, tutkija Erja Halmesmäki Helsingin yliopistollisesta keskussairaalasta, puheenjohtaja Sirkka-Liisa Luomala Koulukuraattorit ry:stä, puheenjohtaja Salli Saari Suomen Psykologiliitosta, lastenvalvoja

Outi Arponen Lastenvalvojain Yhdistyksestä, toiminnanjohtaja Pirkko Lahti Suomen Mielen terveysseurasta, sihteri Pirkko Pelkonen Suomen Lastenlääkäriyhdistyksestä, puheenjohtaja Eila Räsänen Suomen Lastenpsykiatri-sesta yhdistyksestä, puheenjohtaja Hannu Penttinen Perhehoitoliitosta, johtokunnan jäsen Kaarina Aromaa Ensi- ja Turvakotien Liitosta, puheenjohtaja Raimo Akkola Nuorisolaitosten Toimihenkilöliitosta, professori Jaakko Luukkonen Erityishuoltojärjestöjen Liitosta, apulaisosastopäällikkö Risto Haapainen Opettajien Ammattijärjestöstä, toiminnanjohtaja Anja Lehtijärvi Koti ja Koulu -yhdistysten Liitosta, osastopäällikkö Jyrki Ritamo, osastopäällikkö Jouko Kalliomaa ja johtava sosiaalityöntekijä Johanna Aaltonen Helsingin kaupungin edustajina, toimistopäällikkö Jouko Strengell Turun kaupungin edustajana, johtava sosiaalityöntekijä Kaisa Ampiala Espoon kaupungin edustajana, psykologi Terttu Mäkinen ja johtava sosiaalityöntekijä Ritva Soininen Jyväskylän kaupungin edustajina, sosiaali-johtaja Terjo Vilhunen Pieksämäen kaupungin edustajana, osastopäällikkö Jarkko Helminen Tampereen kaupungin edustajana, osastosihteri Paavo Kauranen Porin kaupungin edustajana, johtaja Kari Rantilä Sippolan koulukodista, johtaja Ilpo Huvinen Sairilan koulukodista, johtaja Raimo Grönroos Espoonlahden lastenkodista, johtaja Aino Huttunen Kotimäen lastenkodista sekä korkeimman oikeuden presidentti Olavi Heinonen, professori Aulis Aarnio, koulukuraattori Leena Turjansalo ja terveyskeskuspsykologi Hannele Tervo.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan tehostettavaksi lastensuojelua. Tässä tarkoituksessa esitetään, että 12 vuotta täyttänyt voisi itse käyttää puhevaltaa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Puhevallan käyttäminen koskisi avohuollon palveluja ja tukitoimia ja sijaishuoltoon sijoittamista. Koulukotiin ei voitaisi

sijoittaa 12 vuotta täyttänyttä nuorta vastoin hänen tahtoaan pelkällä hallinnollisella päätöksellä, vaan asia tulisi alistaa lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Lastensuojelun ja nuorisohuollon tukitoimien tehostamiseksi kunnille säädettäisiin velvollisuus antaa taloudellista tukea ja järjestää tarpeen mukainen asunto lastensuojelun tukitoimien tarpeessa olevien lasten, heidän perheidensä ja itsenäistymässä olevien nuorten auttamiseksi. Peruskoulun oppilashuollon vahvistamiseksi esitetään koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan lakisääteistämistä. Raskaana olevien äitien erityiseksi suojelemiseksi ehdotetaan järjestettäväksi terveydenhuollon palveluja lähinnä neuvolatoimintaa kehittämällä, jotta voidaan varmistaa riittävän varhainen tukitoiminta.

Perhehoitoa esitetään tehostettavaksi määrämällä sijaisperheelle sekä lapselle annettava taloudellinen tuki entistä tarkemmin ja sijaishuoltoon liitettäväksi pakollinen jälkihuolto.

Lakiehdotukset ehdotetaan tulemaan voimaan pääosin vuoden 1990 heinäkuun alusta. Nuorten itsenäiseen asumiseen tähtäävien järjestelyjen ehdotetaan tulevan voimaan vuoden 1993 alusta, ja laitoshuoltoon määrääminen eräiltä osin sekä perhehoidon järjestämistä koskevan sopimuksen uusiminen ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 1991 alusta.

Valiokunnan kannanotot

Yleisperustelut

Sosiaalivaliokunta pitää tärkeänä lastensuojelun kehittämistä. Samalla valiokunta huomauttaa tarpeesta ymmärtää lastensuojelu laajasti siten, että siihen kuuluvat kaikki lasten ja lapsiperheiden elämänlaadun parantamiseen liittyvät kysymykset. Lastensuojelullista merkitystä on paitsi sosiaali- ja terveystoimella myös opetustoimella, asunto-oloilla, ympäristön tilasta huolehtimisella, kaavoituksella ja muilla yhteiskunnallisen toiminnan lohkoilla. Esimerkiksi pyrkimykset lasten hoidon järjestämiseen kattavasti ja terveydenhuollon ehkäisevät ja hoitavat menettelyt vaikuttavat välittömästi lasten ja lapsiperheiden yleiseen hyvinvointiin.

Lastensuojelussa yleensä ja myös lastensuojelulain soveltamisalalla tulee oikeusturvanäkökohdat ja niihin liittyvät perusoikeuskysymykset ottaa painokkaasti huomioon.

Lasten suojelemisen kannalta tärkeää on yleinen kansalaisvastuu niin yksilöistä kuin eri ryhmistäkin. Ihmisten omakohtainen puuttuminen havaitsemiinsa epäkohtiin myös yksilötasolla on omiaan luomaan yhteiskuntaan yleisestikin sellaista henkeä, joka johtaa yleisen mielipiteen ja parantuneen vastuuntunnon kautta lastenkin hyväksi.

Ongelmien syntymistä ehkäisevänä lastensuojelun toimenä tulee painottaa eri hallinnonalojen yhteistyötä. Lasten elämänolosuhteisiin vaikuttamisessa erityisen tärkeää on yhteistyö sosiaali-, terveys- ja koulutoimen kesken. Kunnissa tuleekin selvittää mahdollisuudet näiden toimintalojien sellaiseen yhteistyöhön, joka parantaa kunkin hallinnonalan omaa toimintaa ja toimintakäytäntöjä. Samalla valiokunta painottaa vapaaehtoisjärjestöjen toiminnan merkitystä. Ne ovat voineet luoda monia uusia toimintakäytäntöjä, jotka vähitellen ovat muuttuneet myös virallisorganisaatioiden toimintamuodoiksi.

Lastensuojelussa on tärkeää avohuolto, jolla voidaan ehkäistä voimakkaampien lastensuojelutoimien käyttämistä. Tähän liittyen tulee lasten mahdolliset ongelmat voida selvittää varhain ja ongelmiin tulee puuttua riittävän ajoissa. Tämä edellyttää muun muassa, että päivähoidon ja koulutoimen kykyä havaita ongelmat parannetaan ja niille annetaan mahdollisuudet puuttua ongelmiin riittävän ajoissa ja käyttää hyväksi lastensuojelun asiantuntijoita. Tähän liittyy myös lastensuojelutoimen työmenetelmien kehittäminen nuorten kanssa toimimiseksi siten, että se osaltaan voi muun muassa yhteistyössä nuorisotoimen kanssa löytää ajoissa syntymässä olevat ongelmat. Myös kunnissa tapahtunut sosiaali- ja terveystoimen alueellistaminen on merkinnyt toiminnan tehostumista.

Yhden tärkeän osan ehkäisevää lastensuojelutyötä muodostaa sosiaalityöntekijöiden aseman parantaminen ja kehittäminen. Työtapojen ja palkkauksen parantaminen sekä henkilön työsuojelun kehittäminen ovat omiaan luomaan edellytyksiä sille, että lastensuojelutyöhön hakeudutaan ja työssä viihtyminen parane. Koulutusta, työnohjausta ja muita vastaavia työn laadun parantamista koskevia toimia tulee käyttää hyväksi. Sosiaalityöntekijöiden työn arvostusta tulee kohottaa. Sosiaalihuoltolain 53 §:n mukaisia toimia tulee käyttää hyväksi tämän lain toimeenpanossa ja lastensuojelun yleisessä kehittämisessä.

Lastensuojelun korjaavina toimenpiteinä tulee jatkuvasti voida käyttää joustavasti eri työmuotoja ja osana kehittämistoimintaa luoda uusia. Tässä tarkoituksessa on voitava tehdä tutkimusta ja lastensuojelulain 44 §:n tarkoittamaa kokeilu- ja kehittämistoimintaa. Tähän tarkoitukseen on valtion tulo- ja menoarvioon varattava vuosittain riittävä määräraha. Myös varsinaisen lastensuojelun voimavarat on turvattava.

Hallituksen esitykseen sisältyvä jälkihuollon kehittäminen vaatii edelleen mahdollisuuksia luoda uusia uomia. Valiokunta pitää tärkeänä mahdollisuutta perheen ja itsenäistyneen nuoren lastensuojeluperustein saamaan asuntoon, koska tämä merkitsee yhtä tärkeintä elämisen perusedellytyksen järjestämistä.

Lastensuojelussa on erityistä huomiota kiinnitettävä nuoriin rikoksenteijöihin. Meneillään olevien uudistusten seurauksena alle 18-vuotiaat tuomitaan yhä useammin ehdollisiin rangaistuksiin, jolloin he sekä lisäksi 15 vuotta nuoremmat rikoksenteijät ovat yksi keskeinen lastensuojelun kohderyhmä. Lastensuojelun kehittämisen ohella on rikoslain kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä kiinnitettävä huomiota mahdollisuuksiin vaihtoehtoisten rangaistusten käyttöön ottamiseksi.

Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa viiden vuoden kuluessa tähän hallituksen esitykseen sisältyvien lakien voimaantulosta lapsipoliittisen selonteon. Lisäksi on jatkuvasti seurattava tähän hallituksen esitykseen liittyvien lakien toimeenpanoa muun muassa määräaikaisten ja huostaanottojen perusteiden suhteen.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki lastensuojelulain muuttamisesta

7 §. Sivistysvaliokunnan lausuntoon ja edellä yleisperusteluissa esittämiinsä kannanotoihin viitaten sosiaalivaliokunta korostaa koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan yhteydessä koulutoimen, sosiaalitoimen ja terveydenhuollon yhteistyön tärkeyttä. Lisäksi sosiaalivaliokunta korostaa nimenomaan koulussa tapahtuvan kuraattori- ja psykologitoiminnan merkitystä, koska tällöin voidaan tehokkaimmin toimia ongelmia ehkäisevästi ja koska kuraattori ja psykologi ovat näin oppilaan saavutettavissa. Samalla kun kuraattori ja psykologi ovat osa kouluyhteisöä, tulee heidän

olla koulu- tai sosiaalitoimen keskushallinnon alaisia, jotta he saavat työnohjauksensa ja muut palvelunsa keskitetysti ja jotta heille taataan riittävä riippumattomuus välittömästä kouluyhteisöstä.

Kuraattorien ja psykologien määrää on kii-reesti lisättävä ja tavoitteena tulisi olla yksi virka arviolta tuhatta oppilasta kohti.

Sosiaalivaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että koulukuraattorin ja -psykologin virkoihin saadaan valtionosuutta riippumatta heidän hallinnollisesta sijoittumisestaan kunnan organisaatioon. Tässä suhteessa tulee tehdä tarvittavat muutokset.

10 §. Valiokunta ehdottaa 12 vuotta täyttäneen puhevaltaa koskevan säännöksen muuttamista. Yhtenevästi voimassa olevan lastensuojelulain mukaisesti ehdotetaan puhevalta myönnettäväksi 15 vuotta täyttäneelle lapselle. Alle 15-vuotiaan mutta 12 vuotta täyttäneen lapsen asemasta ehdotetaan säädettäväksi, että tällaiselle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintomenettelylain 15 §:n mukaisesti. Lisäksi 12 vuotta täyttäneelle lapselle ehdotetaan itsenäistä oikeutta vaatia 13 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja ja muita tukitoimia. Näin lapsi voisi itse vaatia riittävää taloudellista tukea ja asumisolojen puutteiden korjaamista. Lisäksi hän voisi vaatia tukihenkilöä tai -perhettä, terapiapalveluja, koulunkäynnin, ammatin ja asunnon hankinnan, työhön sijoittamisen ja harrastusten tukea sekä loma- ja virkistystoimintaa.

Huolimatta puhevallasta ja 12 vuotta täyttäneen oikeudesta esittää vaatimuksia tulee kaikkien lastensuojelutoimenpiteiden kohteeksi joutuvien lasten omat toivomukset ja mielipide selvittää lain 10 §:n 1 momentin mukaisesti. Lapsen toivomukset ja mielipide tulee ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen edun toteuttamisen tulee ohjata kaikkea toimintaa.

11 §. Pykälässä tarkoitettun lastensuojeluviranomaisten ja terveydenhuollon yhteistyön uutena elementtinä olevassa raskaana olevien naisten erityisessä suojelussa tulee ottaa huomioon hallituksen esityksen perusteluissa mainittujen päihteiden väärinkäyttäjien ohella myös mielenterveydeltään järkkyneet naiset. Valiokunnan saamien tietojen mukaan vuosittain noin 600 raskaana olevan naisen alkoholin käyttö saattaa aiheuttaa vaaran sikiölle. Noin 300 lasta syntyy äidin alkoholinkäytön vaurioittamana. Saatujen kokemusten mukaan

äidin alkoholinkäyttöön vaikuttamalla voidaan merkittävästi vähentää ja lieventää vammoja. Näistä syistä sosiaalivaliokunta pitää tärkeänä, että sikiötä ja lasta suojellaan vaikuttamalla äidin olosuhteisiin ja käyttäytymiseen. Neuvo-lajärjestelmän kautta on voitava päästä tehok-kaaseen yhteistyöhön terveydenhuollon, päih-dehuollon ja mielenterveystoimistojen kesken lasten suojelemiseksi, päihteitä käyttävien äi-tien havaitsemiseksi ja tarpeellisten palvelujen kehittämiseksi.

Valiokunta ehdottaa selvitettäväksi, miten tehokkaimmin voidaan vaikuttaa, jotta raskaa-na olevat naiset käyttäisivät päihdehuollon pal-veluja, mukaan lukien tahdosta riippumatta annettava hoito, ja mitä muita tehokkaita me-nettelyjä asiassa voidaan käyttää. Järjestöjen työssä kehitettyjen toimintamuotojen tukemis-ta on jatkettava.

Kun valiokunnan saaman tiedon mukaan alkoholivaurioisina syntyvät lapset muodosta-vat poikkeuksellisen vaikean lastensuojeluryh-män, tulee tällaisten lasten hoitoon varata riittävät voimavarat ja muun muassa heille on voitava tehdä tarvittavat lääkärin- ja muut tutkimukset.

13 §. Yleisperusteluissa ottamansa kannan mukaisesti valiokunta korostaa asunnon mer-kitystä lastensuojelun ehkäisevänä toimenpitee-nä. Asuntotilanteesta riippumatta on asunto-toimessa voitava toimia lastensuojeluperustein. Raha-automaattiyhdistyksen, perusteilla ole-van asuntorahaston ja muiden asuntotuotanto-toimenpiteiden avulla on itsenäistymässä ole-ville nuorille luotava riittävä asuntokanta, jos-ta voidaan tukea nuorten itsenäisen elämisen edellytyksiä.

Noin 2 000 lapsen oletetaan olevan tämän pykälän tarkoittamissa olosuhteissa vailla huo-lenpitoa ja asuntoa. Puutteelliset asunto-olot lisäävät muun muassa huostaanottoja.

14 §. Lakiehdotuksen 14 §:n mukaisena tu-kitoimena annettava perhehoito ja laitoshuolto on tärkeä keino, jossa yhteistyössä perheen kanssa voidaan vaikuttaa lapsen elinolosuhteis-iin. Valiokunnan saaman tiedon mukaan tätä lastensuojelun toimintamuotoa käytetään vuo-sittain noin 1 500 lapseen. Näin ollen järjestel-män kehittämistä ja eri vaihtoehtojen luomista tulee jatkaa.

Valiokunta pitää perusteltuna hallituksen esitykseen liittyvää järjestelyä, jonka mukaan alle 12-vuotiaan lapsen tukitoimena annettava perhehoito tai laitoshuolto voi kestää enintään

kolme kuukautta. Kun kuitenkin valiokunnan saaman tiedon mukaan eräissä tapauksissa saattaa olla perusteltua, että tätä hoitoa tai huoltoa voidaan jatkaa, ehdottaa valiokunta erityisestä syystä tapahtuvan jatkamisen mah-dolliseksi enintään kolmen kuukauden ajaksi. Erityisenä syynä valiokunta tässä yhteydessä pitää perheen yhteisyyden vaalimista ja sitä, jos vaihtoehtona oleva huostaanotto saattaa pahentaa lapsen tai hänen vanhempansa tilaa. Samalla valiokunta korostaa sitä, että lapsen epävarma tilanne ei koskaan ole lapsen edun mukainen.

16 a §. Valiokunnan saaman tiedon mukaan nykyisin valtion koulukodeissa käytössä oleva menettely, jonka mukaan on saatava sosiaali-hallituksen lupa ennen koulukotiin sijoittamis-ta, on toiminut lastensuojelun menettelyjä ke-hittävästi ja muutoinkin lastensuojelua edistä-västi. Tästä huolimatta sosiaalivaliokunta eh-dottaa säännöksen poistettavaksi varsinkin, kun jo 12 vuotta täyttäneen lapsen vastustaessa lastensuojelun sijoitusta asia alistetaan läänin-oikeuden ratkaistavaksi. Säännökseen poista-miseen liittyen valiokunta ehdottaa 17 §:ään lisättäväksi uuden 3 momentin, jonka mukaan lääninoikeuden on ilmoitettava sosiaali- ja ter-veysministeriölle tekemästään valtion kouluko-tiin tai siihen rinnastettavaan yksityiseen las-tensuojelulaitokseen sijoittamista koskevasta päätöksestään. Näin voidaan seurata vaikeim-massa asemassa olevien lastensuojelun toimen-piteiden kohteena olevien nuorten sijoittumista ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin lastensuo-jelun kehittämiseksi tältäkin kannalta.

Tässä yhteydessä valiokunta korostaa lääninhallitukselle kuuluvaa lastensuojelun seu-rantatehtävää. Lääninhallitukselle on annetta-va riittävät voimavarat seurata lastensuojelua ja ohjata lastensuojelun toimintaa alueellaan.

17 §. Valiokunta ehdottaa 17 §:n 2 momen-tin sanontaa korjattavaksi ja täsmennettäväksi. Valiokunta viittaa myös 10 §:ssä tekemiinsä muutoksiin, joilla on kiinteä yhteys 2 momen-tin mukaiseen alistukseen. Lisäksi 16 a §:n pe-rusteluissa esitettyyn viitaten ehdotetaan pykä-lään lisättäväksi uusi 3 momentti.

18 §. Kiireellinen huostaanotto on hallituk-sen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä voitava käsitellä nopeasti. Kun vaikeissa ta-pauksissa, lähinnä inestitapauksissa ja per-heen sisäisissä pahoinpitelyissä, kiireellisen-kään huostaanoton tarve ole aina nopeasti selvitetävissä, valiokunta ehdottaa, että kii-

reellisen huostaanoton määräaika voidaan muun muassa mainituista erittäin painavista syistä jatkaa enintään 30 päivää. Samalla valiokunta korostaa lastensuojelun työtapojen kehittämistä, joilla voidaan ehkäistä asioiden kannalta tarpeeton määräaikojen venyttäminen. Erittäin painavana syynä ei voida pitää hallinnon jäykkyyteen perustuvia syitä, vaan määrääjän jatkamiselle on aina oltava itse lastensuojeluasiasta johtuva erittäin painava syy.

Oikeusturvaan ja ihmisoikeusnäkökohtiin viitaten valiokunta pitää tärkeänä, että selvitetään mahdollisuudet liittää kiireelliseen huostaanottoon muutoksenhaku.

22 §. Eräissä koulukodeissa on kehitetty perhehoitomenettelyjä, joissa lapset yhdessä perheensä kanssa asuvat koulukodissa siten, että lapsi on sinne sijoitettu. Tämän menettelyn jatkamiseksi valiokunta ehdottaa 22 §:ää muutettavaksi siten, että alle 12-vuotias lapsi voitaisiin sijoittaa koulukotiin tai siihen rinnastettavaan yksityiseen laitokseen yhdessä vanhempansa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa hän on. Samalla valiokunta toteaa, että jos perheessä on useampia lapsia, voi yli 12-vuotias olla sijoitettuna koulukotiin ja alle 12-vuotias asua tavanomaiseen tapaan vanhempiensa kanssa koulukodin yhteydessä olevassa asunnossa olematta itse sijoitettu koulukotiin.

Samalla valiokunta huomauttaa, että pykälässä tarkoitettuna menettelynä ei ole asianmukaista, jos alle 12-vuotiaan lapsen huoltajaksi määrätään koulukodin palveluksessa oleva henkilö, paitsi jos lapsi asuu perheenomaisesti kyseisen koulukodin henkilökuntaan kuuluvan viranhaltijan kanssa.

27 §. Perhehoitoa tulee kehittää. Valiokunta kiirehtii perhehoitolain aikaansaamista. Avohuoltoratkaisuna ja perheenomaiset olosuhteet tarjoavana lastensuojelun muotona tulee perhehoitoa pyrkiä laajentamaan. Perhehoitoa antavia perheitä tulee tukea ohjannan ja koulutuksen avulla taloudellisen tuen ohella.

34 §. Yleisperusteluihin viitaten valiokunta pitää sijaishuollon järjestämistä tärkeänä osana lastensuojelua. Myös jälkihuollon menettelyjä tulee kehittää ja varata siihen riittävät voimavarat.

Perhehoidon järjestämisestä tulee myös antaa kohtuullinen palkkio ja siitä aiheutuvista kuluista korvaus. Valiokunta ei kuitenkaan pidä asianmukaisena sitä, että lapsen huoltajaksi määrätylle perhehoidon järjestäjälle maksetaan palkkiota hoidosta.

35 §. Edellä 10 §:n yhteydessä tekemiinsä 12 vuotta täyttäneen lapsen kuulemista ja vaatimusten esittämisoikeutta koskeviin muutoksiin viitaten valiokunta ehdottaa 1 momenttiin liittäväksi 12 vuotta täyttäneen lapsen oikeuden hakea muutosta 13 §:n 1 momentissa tarkoitettuun asumisolojen järjestämistä ja taloudellisen tuen saamista koskeviin päätöksiin. Valiokunta pitää tätä erityisen perusteltuna siitä syystä, että kyseessä ovat kunnan viivytyksettä järjestettävät asiat, joten muutoksenhaku liittyy kiinteästi tähän menettelyyn.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä muutenkin huomiota muutoksenhau merkitykseen oikeusturvaa tarjoavana seikkana. Muutoksenhaku on yleinen tuomioistuinkäytännössä ja hallinnossa käytetty menettely, jonka tarkoituksena on varmistaa tehtyjen päätösten oikeellisuus.

2. Laki lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa 7 §:n 1 momentin 4 kohtaa täydennettäväksi siten, että elatustuen suorittamisen edellytyksenä on myös se, että lapsi ei ole sijoitettu sijaishuoltoon. Jos lapsi on otettu sosiaalilautakunnan huostaan, mutta asuu silti vanhempiensa kanssa, on elatustuen suorittaminen lapsen huoltajalle asianmukaista.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten sosiaalivaliokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Näin ollen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja

että ensimmäinen ja kolmas lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

lastensuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 5 päivänä elokuuta 1983 annetun lastensuojelulain (683/83) 7 §:n otsikko, 10 §:n 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti sekä 2 momentin johdantolause ja 1 kohta, 14 ja 17 §, 18 §:n 2 momentti, 22 §:n 2 momentti, 27 §:n 1 momentti, 34—36 §, 37 §:n 1 momentti, 45 §:n 1 momentti ja 46 §, sekä

lisätään 7 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 10 §:ään uusi 3 momentti, 17 §:ään uusi 3 momentti, 27 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 34 §:ään uusi 2 momentti ja 45 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 §

*Lapsen edun selvittäminen ja
lapsen puhevalta*

— — — — —
Huoltajan ohella on 15 vuotta täyttäneellä lapsella oikeus käyttää puhevaltaa häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. *Lastensuojeluasiassa on 12 vuotta täyttäneelle lapselle varattava tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin kuulemisesta hallintomenettelylain (598/82) 15 §:ssä säädetään. Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on myös oikeus vaatia 13 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja ja muita tukitoimia.*

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista, avustettava virkansa puolesta lasta sekä ohjattava häntä tarvittaessa saamaan riittävää apua. (Uusi mom.)

11 ja 13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Perhehoito ja laitoshuolto tukitoimena

Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on. Kaksitoista vuotta täyttäneelle tätä hoitoa tai huoltoa voidaan järjestää myös yksin häneen kohdistuvana, jos hän itse sitä pyytää tai siihen suostuu. Alle 12-vuotiaalle lapselle sitä voidaan järjestää yksin lapseen kohdistuvana enintään kolmen kuukauden ajaksi, kun lapsen huolenpitoa ei muutoin

voida järjestää hänen huoltajansa tai sen henkilön sairauden johdosta, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on, taikka muun vastaavan synn tähden. *Mainittua hoitoa tai huoltoa voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kolme kuukautta.*

16 a §

(Poist.)

17 §

Kuuleminen ja päätöksen alistaminen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottamista tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista taikka jos mainitussa asiassa ei ole voitu suorittaa 1 momentin edellyttämää kuulemistä, on päätös alistettava 30 päivän kuluessa lääninoikeuden vahvistettavaksi. Päätöstä ei kuitenkaan tule alistaa lääninoikeuden vahvistettavaksi, jos kuulemistä ei ole voitu suorittaa sen johdosta, (poist.) ettei kuultavan asuin- tai oleskelupaikkaa voida kohtuullisin toimenpitein selvittää tai jos lapsen ja kuultavan puuttuvan yhteydenpidon vuoksi kuulematta jättämistä voidaan pitää perusteltuna.

Edellä 2 momentissa tarkoitettusta valtion koulukotiin tai siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen sijoittamista koskevasta päätöksestään on lääninoikeuden ilmoitettava kiireellisesti sosiaali- ja terveysministeriölle. (Uusi mom.)

18 §

Kiireellinen huostaanotto

— — — — —
Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivässä päätöksen tekemisestä, jollei sitä sanottuna aikana oteta 17 §:ssä tarkoitettuna

huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Huostaanottoasia on tällöin käsiteltävä viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluessa kiireellisen huostaanoton tekemisestä tai muussa tapauksessa huostaanotto raukeaa. *Erittäin painavasta syystä voidaan määräaikaa jatkaa enintään 30 päivää.*

22 §

Sijaishuolto

— — — — —
Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. *Alle 12-vuotiaan lapsen saa sijoittaa koulukotiin tai muuhun siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen vain yhdessä hänen vanhempansa, huoltajan tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on.*
— — — — —

27 ja 34 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

35 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on soveltuvien osin voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa on säädetty, jollei jäljempänä toisin säädetä. *Lisäksi 12 vuotta täyttänyt lapsi saa hakea muutosta 13 §:n 1 momentissa tarkoitettussa asiassa.*

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

36, 37, 45 ja 46 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

3.

Laki**lapsen elatuksen turvaamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lapsen elatuksen turvaamisesta 28 päivänä tammikuuta 1977 annetun lain (122/77) 7 § näin kuuluvaksi:

7 §

Elatustuen suorittamisen edellytyksenä on 6 §:ssä säädetyn lisäksi:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) että lapsi ei ole sosiaalilautakunnan huostassa eikä sijaishuoltoon sijoitettuna.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 1989

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinari, varapuheenjohtaja Louvo ja jäsenet Alaharja (osittain), Alaranta, Kankaanniemi (osittain), Koistinen, Kärhä (osittain), P. Lep-

pänen, Mäkipää, Nordman, Paavilainen (osittain), Rantanen (osittain), Rinne (osittain), Stenius-Kaukonen, Taina, Törnqvist (osittain) ja Väistö.

EDUSKUNNAN
SIVISTYSVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä

14 päivänä marraskuuta 1989

Lausunto n:o 2

Sosiaalivaliokunnalle

Sosiaalivaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti pyytänyt 19 päivänä lokakuuta 1989 päivätyllä kirjeellään sivistysvaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 177 laiksi lastensuojelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Hallituksen esityksen johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Matti Mikkola sosiaali- ja terveysministeriöstä, opetusneuvos Jouko Könölä opetusministeriöstä, projektipäällikkö Aimo Rynänen sisäasiainministeriöstä, sivistystoimen päällikkö Esko Toivonen Suomen Kunnallisliitosta, sosiaaliasiain sihteeri Maija Strandström Suomen Kaupunkiliitosta, jaostopäällikkö Helge Hansson Finlands svenska kommunförbundet, toiminnanjohtaja Anja Lehtijärvi Koti ja Koulu-yhdistysten Liitosta ja pääsihteeri Ilkka Huikko Suomen Lukiolaisten Liitosta.

Sivistysvaliokunta on tarkastellut asiaa lähinnä lastensuojelulain 7 §:ää koskevan muutosehdotuksen osalta, joka koskee palvelujen kehittämistä ja kasvatuksen tukemista oppilashuollossa lakisääteistämällä koulukuraattori- ja koulupsykologitoimintaa. Tältä osin valiokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan peruskoulun sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon vahvistamiseksi koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan lakisääteistämistä.

Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan koulun sosiaalinen ja psyykinen oppilashuolto muodostaa jo nykyisin käytännössä tärkeän osan nuorisohuollon kokonaisuudesta. Nuorten ongelmat tulevat ensimmäisenä esiin juuri koulutyössä, jolloin ongelmiin voidaan puuttua riittävän varhaisessa vaiheessa. Ehdotettu säännös tähtää ennalta ehkäisemään sekä ny-

kyistä paremmin havaitsemaan ja ratkaisemaan niitä sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia, joita oppilaan koulutyön yhteydessä ilmenee. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että myös muita koulun toimintoja, kuten tuntikehysjärjestelmää, klinikkamuotoista opetusta ja erityisopetusta voidaan käyttää hyväksi koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminnan ohella.

Sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon tarkemmasta järjestämisestä ehdotetaan säädettäväksi asetuksella. Sekä koulukuraattori- että koulupsykologitoiminnan hallinnollinen järjestäminen kunnassa voisi tapahtua kunkin kunnan ratkaisuna joko sosiaalilautakunnan tai koululautakunnan tai mahdollisen yhteishallinnon alaisuudessa.

Valiokunnan kannanotot

Sivistysvaliokunta pitää ehdotettua lainmuutosta tärkeänä ja yhtyy hallituksen esittämiin perusteluihin. Koulun psyykkisen ja sosiaalisen oppilashuollon säätäminen valtionosuuteen oikeuttavaksi on toiminnan kehittämisen kannalta merkittävää. Koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluilla voidaan tukea koulun kasvatustehtävää ja ennalta ehkäistä sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Koulukuraattoreiden ja -psykologien työllä on suuri merkitys oppilashuollossa muun muassa oppilaiden tukijoina, heidän koulunkäyntiinsä liittyvien ongelmien selvittelijöinä ja myös kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittäjinä.

Kunnallisen itsehallinnon periaatteiden ja kehittämisen kannalta valiokunta pitää perusteltuna, että kunnalla on mahdollisuus valita, miten se hallinnollisesti tämän toiminnan järjestää. Mahdollisuutena voisi tällöin olla koulutoimi, sosiaalitoimi tai terveydenhuolto. Myös tarpeet kunnissa voivat olla esimerkiksi

kunnan koosta riippuen erilaiset. Tärkeää kuitenkin on, että oppilashuolto on kiinteä osa sen jokapäiväistä ympäristöä, koulua. Tämän vuoksi valiokunta pitää suotavana, että koulukuraattorit ja -psykologit olisivat osa koulutoimen organisaatiota. Ellei tämä ole mahdollista, tulisi nämä toiminnallisesti kytkeä koulutoimeen mahdollisimman kiinteästi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuntien saama valtionosuus saattaa olla riippuvainen siitä, minkä hallinnonalan piiriin koulukuraattorien ja -psykologien virat kuuluvat. Valiokunta katsoo, että koulun psyykkisen ja sosiaalisen oppilashuollon myönteinen kehittäminen edellyttää kunnille valtionosuutta riippumatta siitä, minkä hallintokunnan alaisuudessa koulukuraattorit ja -psykologit toimivat.

Valiokunta pitää lainsäädännöllisten ja taloudellisten toimintaedellytysten luomisen ohella oppilashuollon kehittämisessä merkittävänä eri tahojen yhteistyötä. Sosiaalisen ja psyykkisen oppilashuollon tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää luoda mahdollisuudet tiiviille yhteistyölle koulun ja oppilaiden huoltajien välille sekä viranomaisten väliselle keskinäiselle yhteistyölle. Nämä seikat tulisi ottaa huomioon asetukseen otettavia yhteistyötä koskevia säännöksiä laadittaessa.

Edellä esitettyyn viitaten sivistysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sosiaalivaliokunta ottaisi tässä lausunnossa mainitun huomioon laatiessaan mietintöään.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Backman, Donner, Gustafsson, Haavisto, Hautala,

Holvitie, Pohjanoksa, Sillanpää ja Tykkyläinen sekä varajäsenet Jokinen ja Wasz-Höckert.

